CZU: 351.86(478):314.745.22
DOI: 10.5281/zenodo.6837298

SECURITATEA NAȚIONALĂ ÎN CONTEXTUL CRIZEI REFUGIAȚILOR

Angela COLAȚCHI
Republica Moldova, Chișinău
Universitatea de Stat din Moldova
Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative
doctor, conferențiar universitar
e-mail: colatchi@yahoo.com
ORCID ID: 0000-0001-5692-872X

Ecaterina DONOAGA
Republica Moldova, Chișinău
Universitatea de Stat din Moldova / Institutul Național de Informații și Securitate „Bogdan, Întemeietorul Moldovei"
masterandă
e-mail: ecaterina.morari@yahoo.com
ORCID ID: 0000-0001-5692-872X

Cătălin LÎSÎI
Republica Moldova, Chișinău
Universitatea de Studii Politice și Economice Europene "C. Stere"
doctorand
e-mail: lisii.catalin@gmail.com
ORCID-ID: 0000-0001-9880-2076

In recent a few months, migration is a serious threat to the stability and prosperity of the Republic of Moldova. Now, the Republic of Moldova is the scene of political debates about the future of the community, the need to revise the fundamental agreements under which supra-state institutions operate. The crisis in which the Republic of Moldova is located has also been aggravated by the waves of refugees. The study addresses systemic migration, assessing the challenges and threats to Republic of Moldova security as an actor in international relations of every citizen. The author points out that this type of migration is caused by the invasion of Rusia on Ukraine. In closing, the author mentions that refugees should be treated carefully because marginalization and discrimination could deprive them of the possibility of social integration in the society of the destination country for those who wish and do their utmost to do so.

Keywords: *refugees, security, Republic of Moldova, crisis.*

Republica Moldova se află într-o perioadă de nesiguranță generală în ceea ce privește securitatea țării. Evoluțiile sociale, economice, politice și militare care au loc pe plan național, regional și global au o influență profundă asuprea nivelului de securitate și bunăstare al țării, dar și al cetățenilor. Este o părere exprimată de mai mulți experți în domeniu.

În prezent Republica Moldova se confruntă cu o multitudine de vulnerabilități, care la momentul actual sunt subiecți de dezbateri și discuții. Fiind afectată de criza pandemică și evident de cea energetică, Republica Moldova a primit următorul așa numit test de rezistență a crizei refugiaților care a avut loc în urma invaziei Rusiei asupra Ucrainei.

Cu toate acestea, este de marcat faptul că, Republica Moldova este dezavantajată din mai multe puncte de vedere, cum ar fi cel politic, economic, cât și cel al securității statului. Rapoartele furnizate de ONU arată că Republica Moldova, de rând cu Polonia, a primit cel mai mare număr de refugiați pe cap de locuitor. Deși cifrele sunt comparabile, sarcina pusă asupra acestor state, precum și capacitatea lor de reacție nu poate fi echivalată. Polonia, are un PIB pe cap de locuitor de aproape 5 ori mai mare ca al Republicii Moldova. În plus, fiind o țară membră UE și NATO, poate mobiliza resurse și utiliza mecanisme oferite la nivelul acestor comunități. Guvernul Moldovei a dat dovadă de leadership în gestionarea crizei refugiaților, mobilizând toate resursele disponibile.

Au fost puse în funcțiune sisteme de gestionare a fluxului de refugiați, coridoarele verzi pentru facilitarea tranzitării teritoriului țării, transport terestru si aerian etc. Aceste măsuri vin să micșoreze presiunea asupra sistemului social, însă, confruntate cu realitățile curente, autoritățile au ajuns la limita propriilor capacități. În timp ce continuă să răspundă acestor provocării, Guvernul face apel la ajutor din partea comunității internaționale. Este crucial ca, în aceste momente de dificultate, eforturile țării să fie completate și asistate de partenerii europeni, agențiile ONU și alte agenții internaționale. Pentru fortificarea sistemului de securitate a țării, începând cu anul 2014, în Republica Moldova a fost instituită Inițiativa de consolidare a capacității de apărare și securitate conexă (DCBI). Aceasta vine să consolideze angajamentul NATO față de parteneri și ajută la stabilitatea proiectelor, oferind sprijin națiunilor care solicită de la NATO asistență pentru capacitățile de apărare.

În această ordine de idei, Republica Moldova suferă modificări majore prin transformarea mediului de securitate, regional și internațional. Instabilitatea politică, conflictele regionale dar și alte probleme de ordin intern sunt amenințări contemporane. Strategiile de securitate nu mai pot fi gândite în termeni statici, limitate la anumite teritorii ori regiuni pentru că amenințarea unui teritoriu poate veni de pe oricare alt teritoriu, indiferent de vecinătate. Etichetarea oricărei probleme ca amenințare la adresa securității are implicații semnificative în ceea ce privește legile, normele, politicile și procedurile care vin justificate ca răspuns.

Gestionarea celor 100 de mii de persoane care continuă să rămână pe teritoriul Republicii Moldova se poate transforma într-un exercițiu pe termen lung. Dacă războiul din Ucraina se va întinde pe o perioadă nedeterminată, pe lângă asigurarea cu hrană, adăpost și servicii de prim ajutor, autoritățile trebuie să gândească un mecanism de integrare în societate a acestor oameni. Asigurarea accesului la locuri de muncă, educație și asistență medicală trebuie să fie adresate în mod prioritar. Acest exercițiu ar putea fi complicat pentru Republica Moldova, dar în același timp poate servi o fereastră de oportunitate. Pe de o parte, este în interesul statului ca refugiații să fie integrați și să dobândească cât mai rapid independentă financiară, reducând astfel presiunea asupra sistemului social. Totodată, asta ar putea servi o oportunitate pentru piața muncii, de a suplini golul cauzat de migrația masivă a populației băștinașe.

Potrivit surselor actuale, fluxul de refugiați a generat o puternică mișcare de consolidare și fiind dovada unor acțiuni corect întreprinse de către autoritățile locale, care din primele clipe și-au impus forțele pentru a oferi celor ce au traversat frontierele țării noastre, fie în scop de tranzit, fie în scopul de a cere azil politic. Acțiunile Guvernului și ale Comisiei pentru Situații Excepționale nu au depășit limitele mandatului atribuit de către Parlament. Gestionarea in regim de urgenta a fluxului migrațional și adaptarea sau crearea instrumentelor și organismelor care sa realizeze acest obiectiv, precum și gestionarea amenințărilor ce vizau securitatea națională și securitatea energetica a Republicii Moldova au fost posibile printr-o serie de derogări, completări și adaptări ale cadrului normativ pe care Comisia pentru Situații Excepționale.

Cu toate acestea, războiul asupra Ucrainei, început la 24 februarie 2022, este în continua desfășurare, iar prognoze clare sau predicții pertinente care sa indice ameliorarea situației nu

exista in prezent. Negocierile inițiate între părțile aflate în război nu au produs rezultate sau dinamici pozitive, astfel alimentându-se o incertitudine generala cu privire la evoluția stării de lucruri. În aceste condiții este posibilă și probabila degenerarea rapida a situației și producerea unor evenimente care sa afecteze, suplimentar, În mod grav, securitatea în regiune, dar și securitatea națională, ce include inclusiv securitatea energetica a Republicii Moldova. Potrivit informațiilor disponibile, războiul continuă în mai multe regiuni ale statului vecin, în prezent atestându-se o intensificare a luptelor în estul Ucrainei. De asemenea, persista riscuri reale de acțiuni militare vizând mai multe localități din partea de sud, precum și în regiunea Odessa care se afla în imediata apropiere a frontierei terestre între Republica Moldova și Ucraina.

Analiza situației de la frontiera de stat a Republicii Moldova, efectuata de către Ministerul Afacerilor lnterne constată în prezent un flux de refugiați mai scăzut comparativ cu cel înregistrat de la începutul războiului . Cu toate acestea, oamenii continua să traverseze frontiera pe segmentul moldo-ucrainean în căutarea unui adăpost sigur. În eventualitatea unei escaladări a situației în Ucraina, numărul persoanelor refugiate ar putea crește, iar un grad de pregătire adecvat pentru gestionarea acestor fluxuri este necesar să fie menținut la nivel.

Activitățile Comisiei pentru Situații Excepționale și Dispozițiile rezultate au avut drept temei Legea nr. 212/2004 privind regimul stării de urgență, de asediu și de război și vizează situația legată de securitatea regionala și pericolul la adresa securității naționale. Derogările efectuate de la cadrul legal în cadrul CSE au fost aplicate proporțional, transparent, prin implicarea consultativa a instituțiilor de resort, organizațiilor principale în scopul gestionarii eficiente și a depășirii situației de urgență. Astfel, au fost instituite centre temporare pentru trierea refugiaților, centre de plasament temporar al refugiaților, au fost mobilizate resurse de transport, servicii sociale și medicale, dar și au fost alocate fondurile necesare pentru acoperirea cheltuielilor aferente acestor procese.

Așadar, Republica Moldova a întreprins o serie de mecanisme de sprijin a refugiaților, cum ar fi: intrarea și ședерea pe teritoriul Republicii Moldova sau tranzitarea acestuia a persoanelor refugiate din Ucraina, facilitând inclusiv obținerea protecției statului, asigurarea hranei, cazării, accesul la serviciile medicale și angajarea în muncă, respectiv crearea și gestionarea centrelor temporare; asigurarea accesului gratuit la educație a copiilor refugiaților din Ucraina, inclusiv pentru tinerii refugiați înscriși la programele de studii superioare; a devenit operațional Centrul Unic de Gestionare a Crizei, structură care va coordona asistența efectuată de Guvern, organizații internaționale, inițiativa privată și voluntari. Subliniez, în context, ca astăzi toți copii refugiaților au acces în grădinițele, școlile primare, gimnaziile și liceele din țara; facilitarea tranzitării frontierei de stat și intrarea în Republica Moldova a mijloacelor de transport, simplificând procedurile și termenele ce vizează obținerea cărții verzi; cooperarea cu statele membre ale Uniunii Europene sau cu autoritățile altor state pentru gestionarea fluxului de migranți și pentru asigurarea unor culoare umanitare; înființarea și gestionarea unor linii telefonice gratuite destinate problemelor refugiaților din Ucraina, prin intermediul cărora și cetățenii RM au beneficiat de informații suplimentare referitoare la posibilitatea de a ajuta autoritățile sau persoanele refugiate; instituirea unor derogări de la cadrul legal in domeniul ajutoarelor umanitare, pentru ca Guvernul să poată recepționa, depozita, gestiona și distribui aceste ajutoare umanitare, fiind stabilită și o procedura simplificata de import.

Până în prezent, la solicitarea de asistenţă a Republicii Moldova, prin intermediul Mecanismului de protecţie civilă a Uniunii Europene a fost propusă sau deja oferită asistenţă umanitară de către mai multe state membre ale UE. Din partea Austriei, asistenţă umanitară importantă Republicii Moldova pentru a putea face faţă fluxului mare de refugiaţi din Ucraina, care include: corturi gonflabile, seturi de igienă, saci de dormit, perne, paturi de tabără. Ajutor din partea Belgiei, generatoare, corturi, kit-uri pentru igienă personală transmise Inspectoratului pentru Situaţii de Urgenţă; Croaţia: oferă refugiaţilor ucraineni din Moldova ajutor umanitar în valoare de 240.000 de euro, care include corturi, paturi, pături, măşti chirurgicale, mănuşi din latex şi 5 generatoare; Franţa: prin intermediul Centrului de Criză şi Asistenţă al Ministerului pentru Europa şi afaceri externe a oferit asistenţă umanitară cu un volum de 40 de tone pentru

acomodarea refugiaţilor din Ucraina, în valoare de peste 300.000 de Euro (corturi, paturi de campanie, saltele gonflabile, perne gonflabile, feţe de pernă, huse de saltea, pături termice, saci de dormit, chituri sanitare, măşti chirurgicale). Primul ajutor umanitar oferit de Statele Unite ale Americii pentru gestionarea crizei refugiaţilor din ţara noastră a fost recepționat de IGSU. Vorbim despre patru generatoare electrice și 208 paturi în valoare de peste 100 de mii de dolari.

Dacă e să analizam modul în care Republica Moldova a gestionat criza refugiaților, este de menționat faptul că, fluxul ridicat de persoane din Ucraina spre hotarele Republicii Moldova pe segmentul moldo-ucrainean, a testat capacitățile de reacție a angajaților de la frontiera de stat, reprezentând o presiune rară precedent. În acest mod, la frontiera de stat moldo-ucraineana toate punctele de trecere cu statut internațional și interstatal (21 internaționale și 5 interstatale), activează în continuare în regim intens, înregistrându-se un flux stabil de traversări.

Excepție în continuare sunt punctele de trecere de pe segmentul central - activitatea cărora este sistata de către autoritățile ucrainene. În procesul de gestionare a evenimentelor la frontiera de stat și a proceselor migraționale activizate imediat după declanșarea acțiunilor militare pe scara largă pe teritoriul Ucrainei, s-a constatat o creștere de 6,5 ori a fluxului de persoane la frontiera de stat cu Ucraina, iar cel la frontiera de stat cu Romania pe sensul de ieșire din Republica Moldova de 3 ori.

De asemenea, la adresa securității naționale un risc sporit îl prezintă faptul că, împreuna cu fluxul de persoane care intra pe teritoriul Republicii Moldova au fost documentate mai multe tentative de intrare a persoanelor aflate în căutare, a armelor, munițiilor, precum și a unor sume importante de mijloace bănești, care le au asupra lor persoanele străine. La fel, un număr impunător de mijloace de transport aparținând refugiaților din Ucraina circula actualmente pe teritoriul țării. În prezent pe teritoriul țării se află 12 659 de unități de transport. Cea mai mare presiune asupra traficului rutier este pusă în municipiul Chișinău și suburbiile acestuia. A crescut numărul de accidente rutiere cu implicarea automobilelor cu numere străine, precum și numărul incidentelor de ordine publică în care sunt vizate persoane străine.

În situația actuală, Guvernul are nevoie și în continuare de pârghii și instrumente care să permită luarea deciziilor rapide și eficiente, care în condiții de normalitate nu pot fi adoptate. Acest aspect vizează procedurile de recepționare a ajutoarelor umanitare, de alocare a mijloacelor financiare, de simplificare a mai multor procese aferente gestionarii eficiente a crizei refugiaților etc.

De altfel, în această gestionare a crizei este un moment important cum ar fi comunicarea și informarea corectă a populației, fapt ce întărește și reduce riscul unei dezinformări în masă. Comunicare pe timp de criză este un instrument vital pentru orice instituție responsabilă de gestionarea acesteia. Scopul trebui să fie furnizarea informației exacte, bazate pe dovezi, în timp util, regulate și transparente în toate etapele crizei. Acest lucru ajută publicul să își adapteze corespunzător comportamentul, să participe în mod semnificativ la deciziile care îl pot afecta și să sprijine identificarea lacunelor care pot exista în răspunsul statului. Când vorbim despre asigurarea accesului larg a publicului la informații, trebuie să se ia în considerare mijloacele de comunicare potrivite pentru fiecare dintre grupuri. Statul, ca actor principal în gestionarea crizei, are rolul esențial să furnizeze informații corecte și cuprinzătoare cu privire la cauzele și efectele crizei și la ceea ce se face pentru atenuarea acesteia. O comunicare transparentă și livrată la timp contribuie la consolidarea rezilienței tuturor celor vizați.

Războiul din Ucraina reprezintă în mod clar cea mai gravă criză de securitate de după cel de-al doilea război mondial. Exodul populației ucrainene este de o amploare fără precedent. Republica Moldova, deși a răspuns remarcabil de rapid la aceste provocări, se află într-o situație extrem de vulnerabilă. Economia Republicii Moldova a suferit recent o recesiune, urmată de criza energetică. Atitudinea favorabilă a autorităților și cetățenilor Republicii Moldova de a oferi în continuare asistență refugiaților din Ucraina, se lovește de capacitățile limitate ale bugetului public. Fără un ajutor generos din extern, Moldova nu va face față. E timpul ca comunitatea internațională, să răspundă solidar și neîntârziat la apelul de ajutor al Guvernului Republicii

Moldova. Fiecare zi în întârziere slăbește securitatea regională. Iar odată cu agravarea situației umanitare, sociale și economice, se creează premise pentru un potențial focar de instabilitate.

BIBLIOGRAFIE

1. Anexa nr. 1 - Comisia pentru Situatii Exceptionale a Republicii Moldova. Dispoziția nr. 15 din 20 aprilie 2022.
2. Comentariu Criza Refugiaților- ipis.md. https://www.ipis.md/en/2022/03/16/criza-refugiatilor-test-de-rezistenta-pentru-republica-moldova/ (accesat la 13.04.2022).
3. Comentariu cu referire la criza refugiaților- Victoria Olari Op-Ed (2022) https://www.ipis.md/wp-content/uploads/2022/03/Comentariu_criza-refugiatilor.pdf (accesat la 13.04.2022).
4. Securitatea sporită a frontierei prin parteneriatul între MAI și Agenția Europeană FRONTEX. https://border.gov.md/securitatea-sporita-frontierei-prin-parteneriatul-intre-mai-si-agentia-europeana-frontex. (accesat la 22.04.2022).
5. Mai multe alternative de transport pentru refugiații ucraineni care vor să ajungă în țările UE. https://cancelaria.gov.md/ro/content/mai-multe-alternative-de-transport-pentru-refugiatii-ucraineni-care-vor-sa-ajunga-tarile-ue (accesat la 13.04.2022).